

Examen VMBO-BB

2015

tijdvak 1
vrijdag 22 mei
9.00 - 10.30 uur

aardrijkskunde CSE BB

Naam kandidaat _____ Kandidaatnummer _____

Beantwoord alle vragen in dit opgavenboekje.

Dit examen bestaat uit 39 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

- Omcirkel het goede antwoord (voorbeeld 1).
- Geef verbeteringen aan volgens voorbeeld 2 of 3.

(1) A
 ⓑ
 C
 D

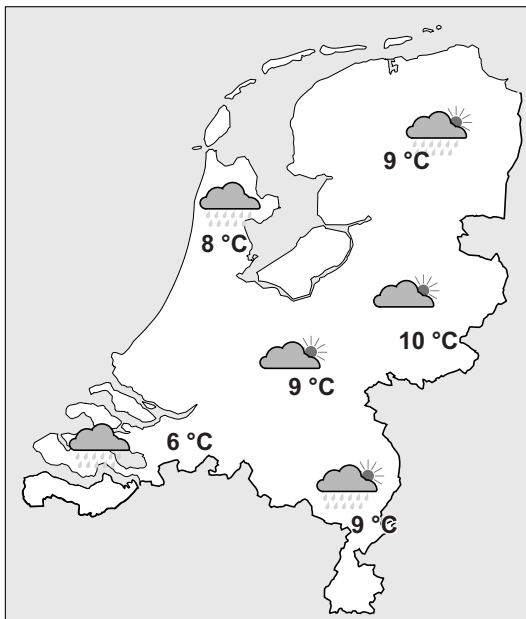
(2) A
 ~~ⓧ~~
 ⓐ
 D

(3) B A
 ~~ⓧ~~
 ~~ⓧ~~
 D

Weer en klimaat

bron 1

Weerkaart van Nederland

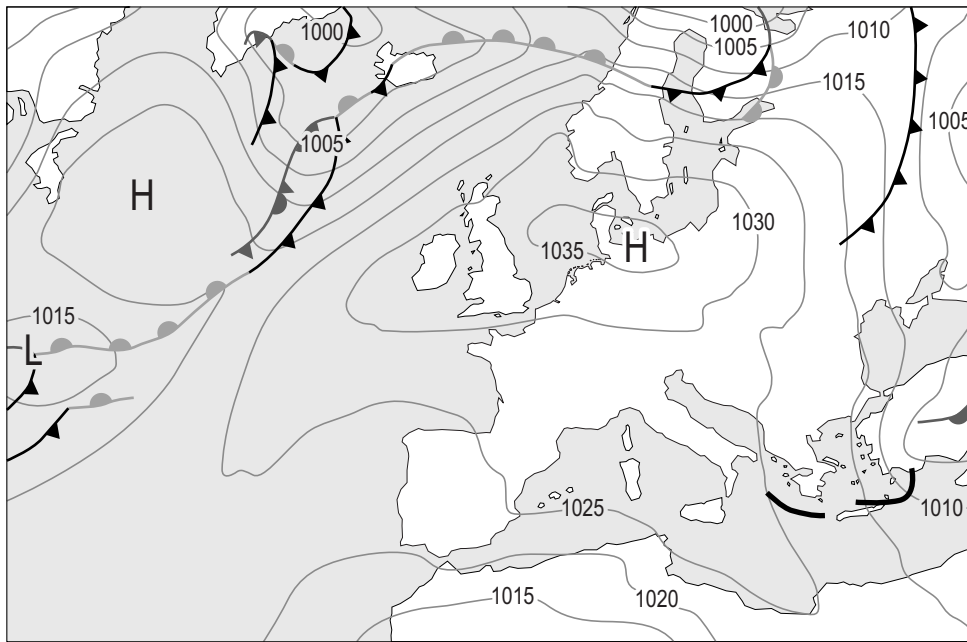
- 1p 1 In bron 1 zie je een weerkaart van Nederland.
→ Noem een weerelement dat **niet** op de kaart is te zien.

.....

.....

bron 2

Weerkaart 12 maart 2014 12.00 uur

Legenda

L lagedrukgebied
H hogedrukgebied

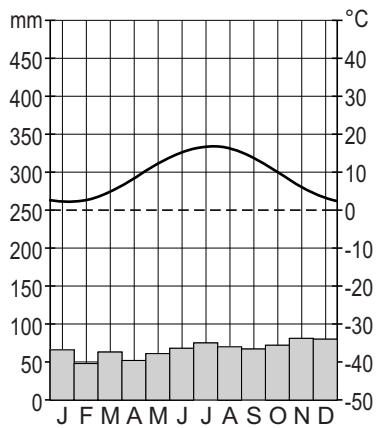
▲▲▲ koufront
●●● warmtefront

—1015— luchtdruk

- 1p 2 De weerkaart in bron 2 geeft het weerbeeld op 12 maart 2014. Welke beschrijving van het weer in Nederland op die dag is juist?
- A bewolkt, droog en zeer koud voor deze tijd van het jaar
 - B bewolkt, veel sneeuwval en koud voor deze tijd van het jaar
 - C onbewolkt, droog en zeer warm voor deze tijd van het jaar
 - D onbewolkt, regenachtig en niet erg koud of warm voor deze tijd van het jaar

bron 3

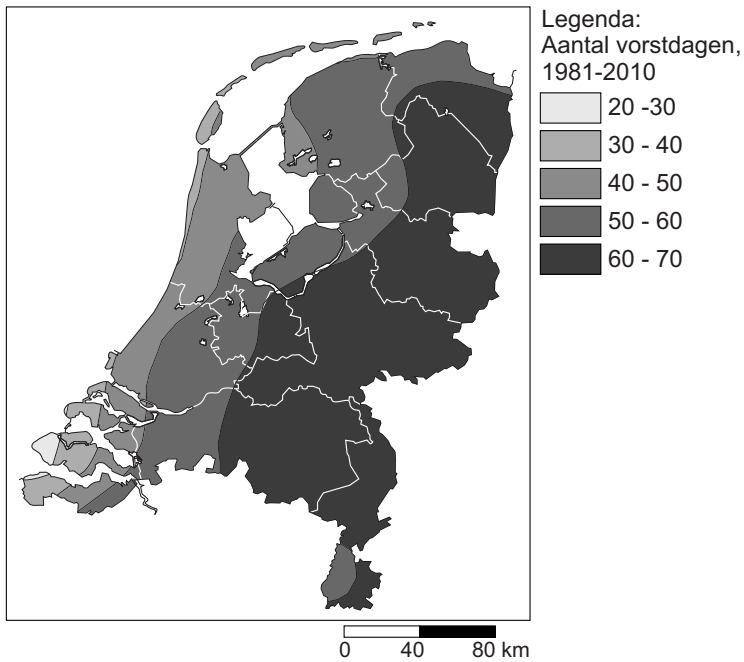
Klimaatgrafiek Amsterdam

- 1p 3 Er worden drie uitspraken gedaan naar aanleiding van bron 3.
- Uitspraak 1: Volgens deze grafiek is de gemiddelde temperatuur in Amsterdam in januari tussen 5 en 10 graden Celsius.
- Uitspraak 2: Volgens deze grafiek valt er in Amsterdam gemiddeld meer dan 50 millimeter neerslag per maand.
- Uitspraak 3: Volgens deze grafiek zijn december en januari de droogste maanden in Amsterdam.
- Wat is juist?
- A Alleen uitspraak 1 is juist.
 - B Alleen uitspraak 2 is juist.
 - C Alleen uitspraak 2 en 3 zijn juist.
 - D Alle uitspraken zijn juist.

bron 4

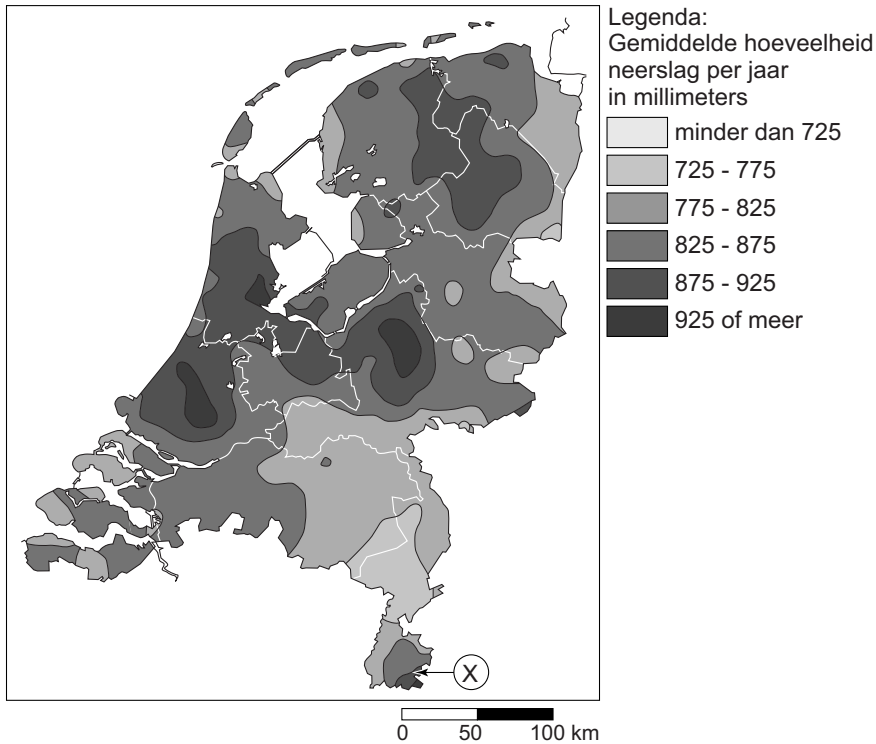
Gemiddeld aantal vorstdagen per jaar in de periode 1981 – 2010

- 1p 4 In bron 4 is het gemiddeld aantal vorstdagen per jaar in Nederland aangegeven. Vorstdagen zijn dagen waarop de minimumtemperatuur lager is dan 0 °C.
- Naar aanleiding van bron 4 worden twee uitspraken gedaan.
- Uitspraak 1: Op de kaart is te zien dat hoe verder je van de kust afgaat, hoe kleiner het aantal vorstdagen is.
- Uitspraak 2: Op de kaart is de matigende invloed van de zee op het klimaat in Nederland te zien.
- Wat is juist?
- A Alleen uitspraak 1 is juist.
 - B Alleen uitspraak 2 is juist.
 - C Beide uitspraken zijn juist.
 - D Beide uitspraken zijn onjuist.

bron 5

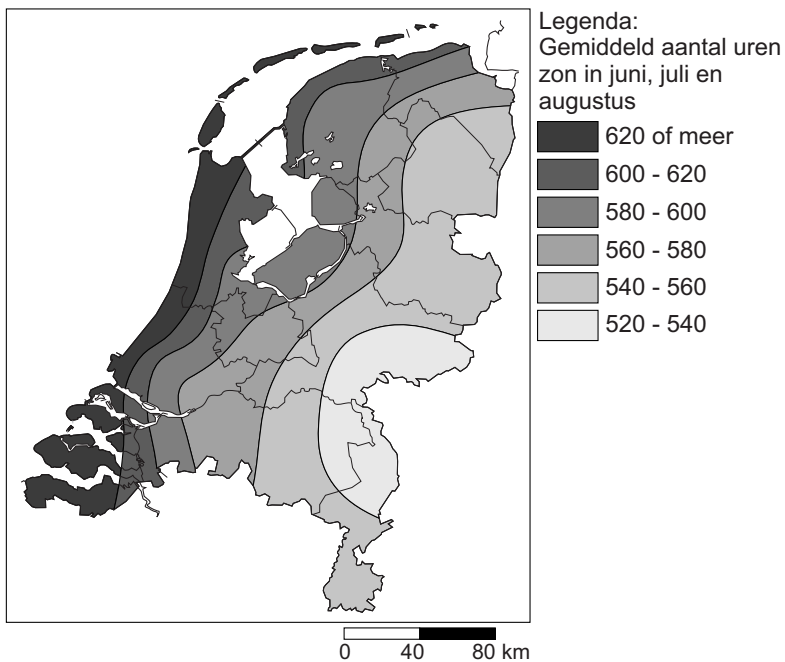
Gemiddelde hoeveelheid neerslag per jaar in millimeters in Nederland, 1981 – 2010

- 1p 5 In bron 5 is de gemiddelde hoeveelheid neerslag per jaar in millimeters in Nederland in de periode 1981 – 2010 te zien. Wat is de oorzaak van het feit dat in gebied X meer neerslag valt dan gemiddeld in Nederland?
- A de breedteligging
 - B de hoogteligging
 - C de ligging aan de Maas
 - D de overheersende wind uit het zuidoosten

bron 6

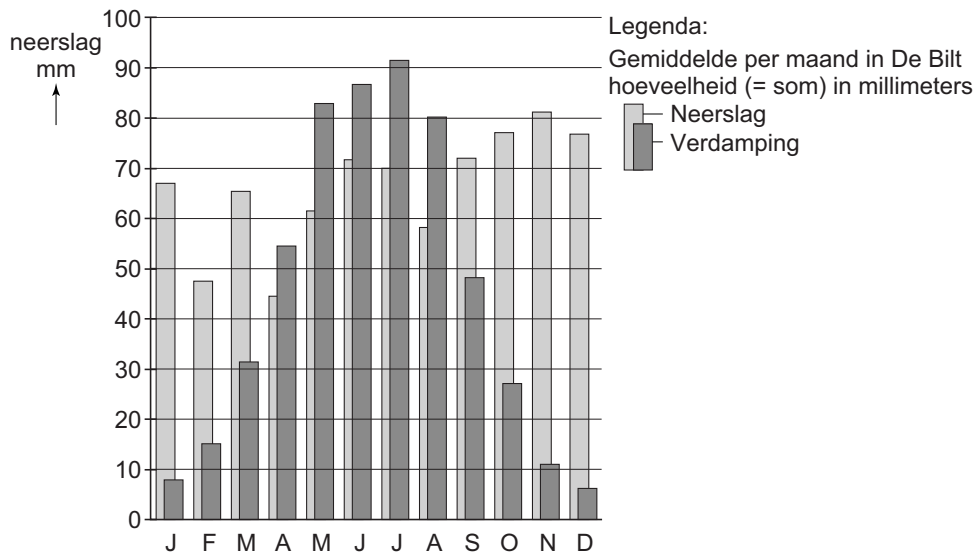
Gemiddeld aantal uren zon in juni, juli en augustus

- 1p 6 Naar aanleiding van bron 6 worden vier uitspraken gedaan.
Welke uitspraak op basis van bron 6 is juist?
- A In de zomer hebben strandtoeristen meer kans op zon in Zeeland dan op de Waddeneilanden.
 - B In de zomer hebben strandtoeristen meer kans op zon aan zee dan aan het IJsselmeer.
 - C In de zomer heeft West-Nederland de meeste kans op droogte.
 - D In de zomer hebben de boeren langs de rivieren de meeste kans op droogte.

bron 7

Waterbalans: gemiddelde neerslag en verdamping per maand in De Bilt

bron 8

Tekst over de waterbalans

Van april tot en met augustus is de ... **1** ... groter dan de ... **2**
Er is dan sprake van een ... **3**
Boeren passen dan vaak ... **4** ... toe.

2p

7

Bekijk bron 7.

In de tekst over deze waterbalans in bron 8 is een aantal woorden weggelaten.

→ Welke woorden horen bij de cijfers 1, 2, 3 en 4 in de tekst?

Kies uit de volgende woorden:

neerslag, verdamping, neerslagoverschot, neerslagtekort, irrigatie en drainage.

Let op: je hoeft niet alle woorden te gebruiken.

1:

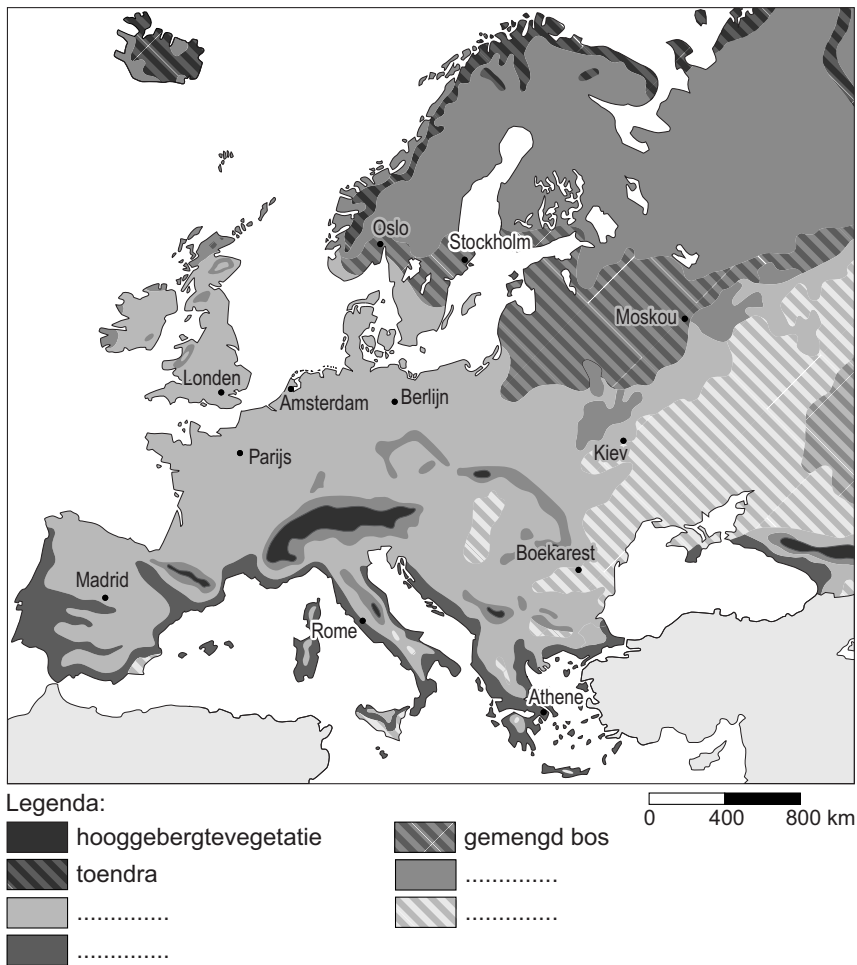
2:

3:

4:

bron 9

Oorspronkelijke plantengroei in Europa

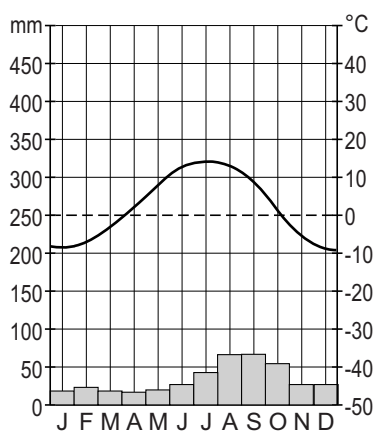
- 1p 8 Bekijk de kaart in bron 9 over de oorspronkelijke plantengroei in Europa. De legenda is maar gedeeltelijk ingevuld. Welke oorspronkelijke plantengroei hoort bij Nederland?
- A grassteppe
 - B loofbos
 - C mediterrane plantengroei
 - D naaldbos

bron 10
Noord-Amerika

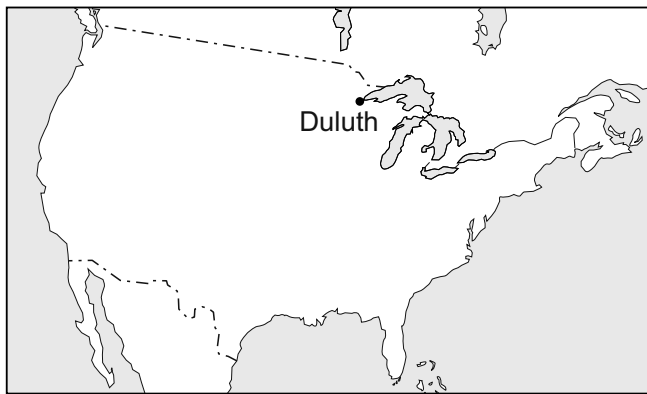
Legenda:
- - - - - landsgrens

bron 11
Klimaatgrafiek

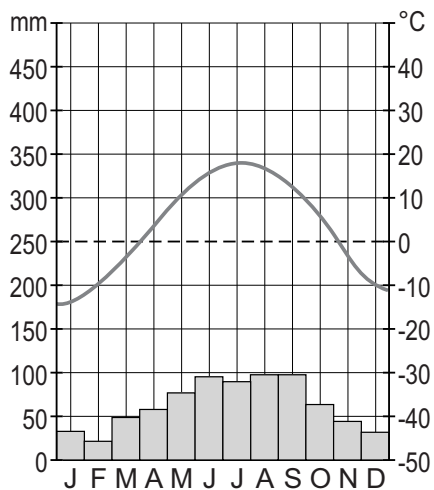
- 1p 9 Bij welke stad uit bron 10 hoort de klimaatgrafiek van bron 11?
- A Anchorage
 - B Miami
 - C New York
 - D Phoenix

bron 12
De Verenigde Staten

Legenda:
- - - - - landsgrens

bron 13
Klimaatgrafiek Duluth

- 1p 10 Bekijk de kaart in bron 12 en de klimaatgrafiek in bron 13.
Welk klimaat heeft de plaats Duluth?
- A een droog klimaat
 - B een landklimaat
 - C een sneeuw- en ijsklimaat
 - D een tropisch regenklimaat

bron 14

Klimaatbeschrijvingen van Austin, Miami Beach en Yuma

Austin: Het klimaat van Austin kenmerkt zich door hete zomers met geregeld zeer warme wind die afkomstig is van de Golf van Mexico. De winters zijn meestal zacht met een gemiddelde maximumtemperatuur van 15 tot 18 graden Celsius en nachten waarin vorst meestal niet voorkomt. Sneeuw is zeldzaam.

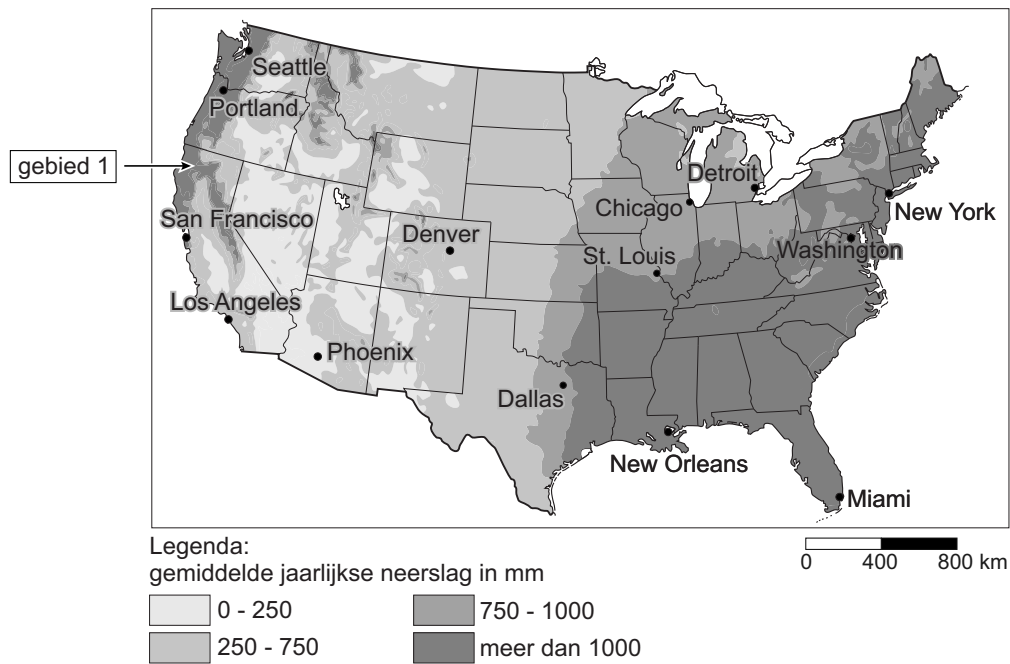
Miami Beach: De wintermaanden zijn het hoogseizoen voor Miami Beach. In de periode december tot en met maart zijn er veel overwinteraars in Miami. Het weer is dan vrijwel alle dagen zonnig met aangename temperaturen overdag van zo'n 20 tot 25 graden Celsius. Zelfs 's nachts daalt de temperatuur zelden onder de 10 graden Celsius.

Yuma: De temperaturen in Yuma zijn het hele jaar hoog met een piek tijdens de zomermaanden. Het is er bijna nooit bewolkt. Tijdens de zomermaanden kan het meer dan 50 graden Celsius worden. Tijdens de wintermaanden kan hier lichte vorst voorkomen.

- 1p 11 In bron 14 worden klimaatbeschrijvingen gegeven van de plaatsen Austin, Miami Beach en Yuma.
Welke plaats ligt in een gebied met een droog klimaat?
- A Austin
 - B Miami Beach
 - C Yuma

bron 15

Gemiddelde jaarlijkse neerslag in de Verenigde Staten

2p 12 Bekijk bron 15.

In gebied 1 valt veel neerslag.

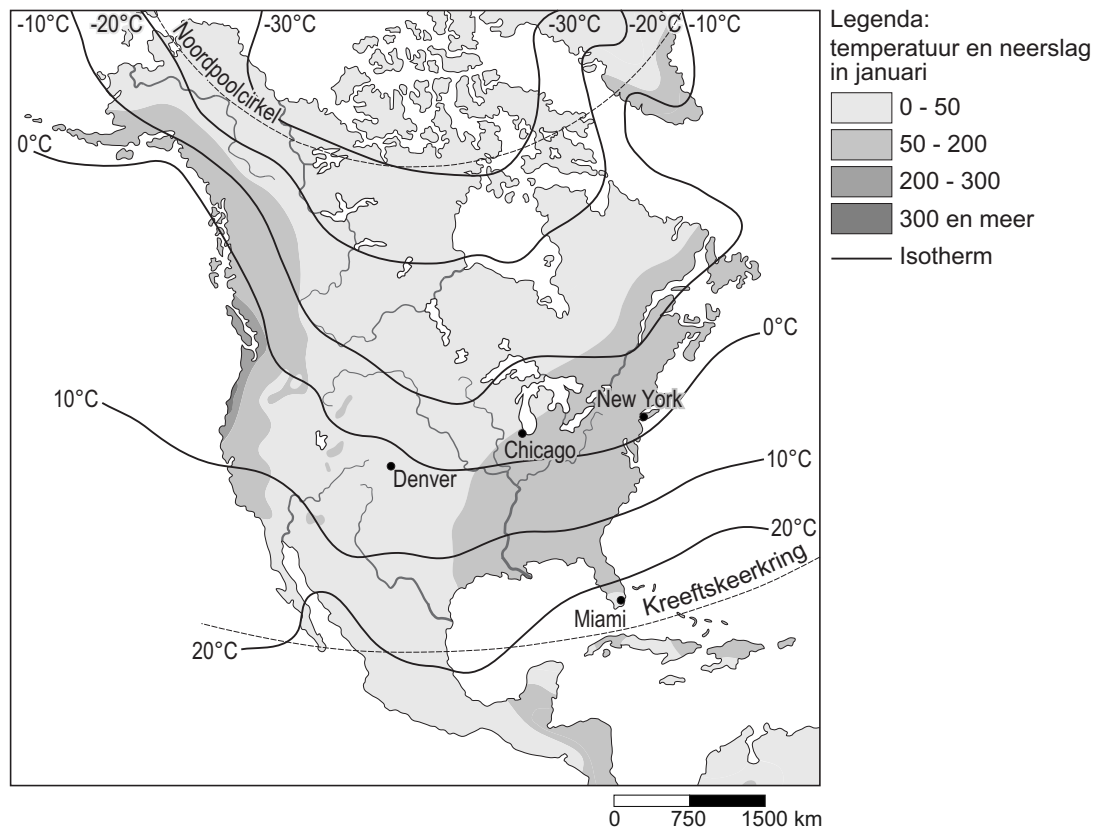
Drie leerlingen doen ieder een uitspraak over gebied 1 op de kaart van bron 15.

→ Geef bij elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

	juist	onjuist
Door de ligging op hoge breedte valt alle neerslag in gebied 1 in de vorm van sneeuw.		
In gebied 1 waait er meestal een wind uit het binnenland.		
In gebied 1 valt vooral stuwingsneerslag.		

bron 16

Gemiddelde neerslag en temperatuur in Noord-Amerika in januari

bron 17

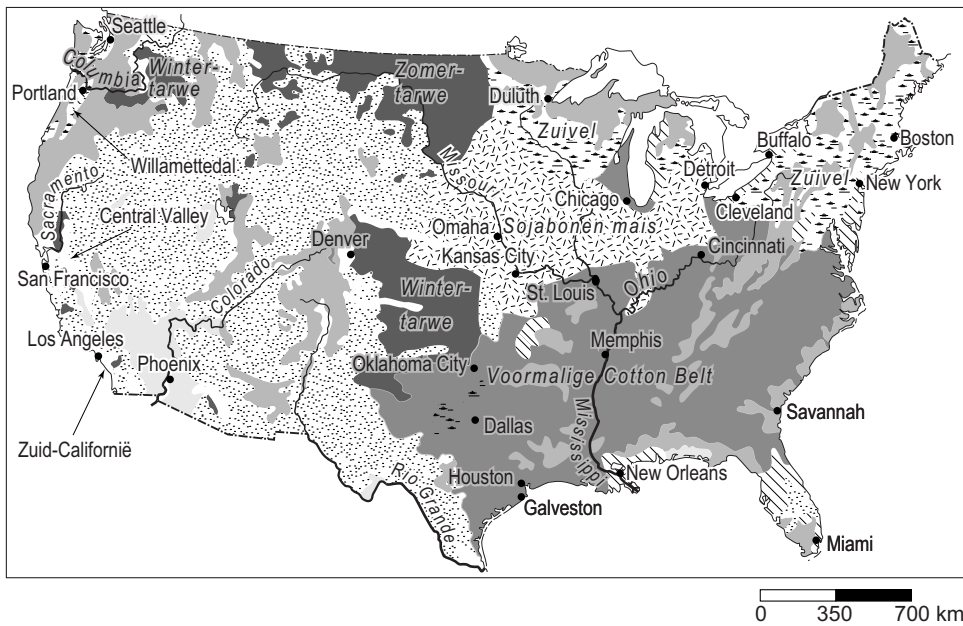
Foto van een Amerikaanse stad

- 1p 13 In welke plaats op de kaart uit bron 16 is de foto uit bron 17 genomen?
- A in Chicago
 - B in Denver
 - C in Miami
 - D in New York

bron 18

Landbouw in de Verenigde Staten

Legenda:

Improductief

1

Intensieve veeteelt

Extensieve veeteelt

2

Sojabonen, maïs, varkens-
en rundveemesterijen

Overige akkerbouw, veeteelt

3

- 1p 14 Op de kaart in bron 18 zijn drie omschrijvingen in de legenda vervangen door de cijfers 1, 2 en 3. Achter welke letter staan de juiste omschrijvingen bij de cijfers uit de legenda?

	legendacijfer 1	legendacijfer 2	legendacijfer 3
A	bos	granen	groenten, fruit en wijnbouw
B	bos	groenten, fruit en wijnbouw	granen
C	granen	bos	groenten, fruit en wijnbouw
D	groenten, fruit en wijnbouw	granen	bos

bron 19

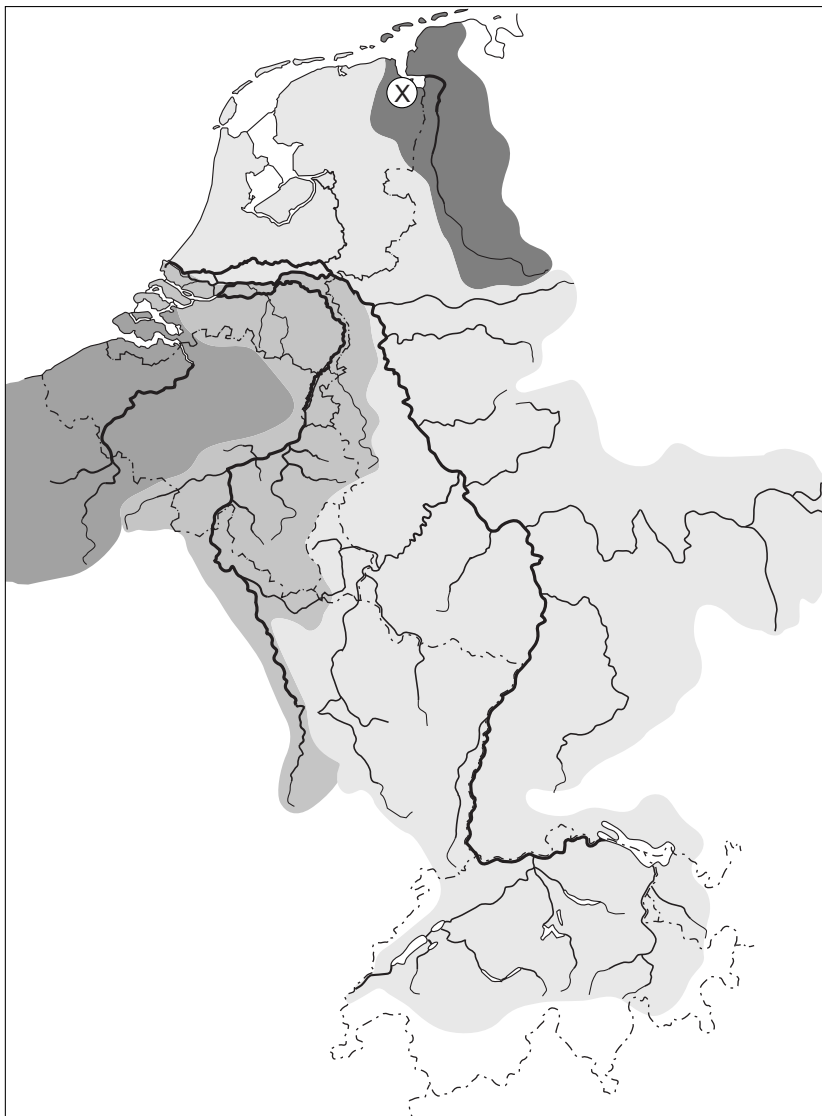
Smeltwater in de bovenloop van een rivier in Zwitserland

- 1p 15 Op de foto van bron 19 is het smeltwater in de bovenloop van een rivier in Zwitserland te zien. Een deel van dit smeltwater komt terecht in sommige Nederlandse rivieren.
- In welke twee rivieren in Nederland komt dit smeltwater uiteindelijk terecht?
- A in de Maas en de Waal
 - B in de Maas en de IJssel
 - C in de Rijn en de IJssel
 - D in de Rijn en de Schelde

bron 20

Stroomgebieden van rivieren die in Nederland in zee uitmonden

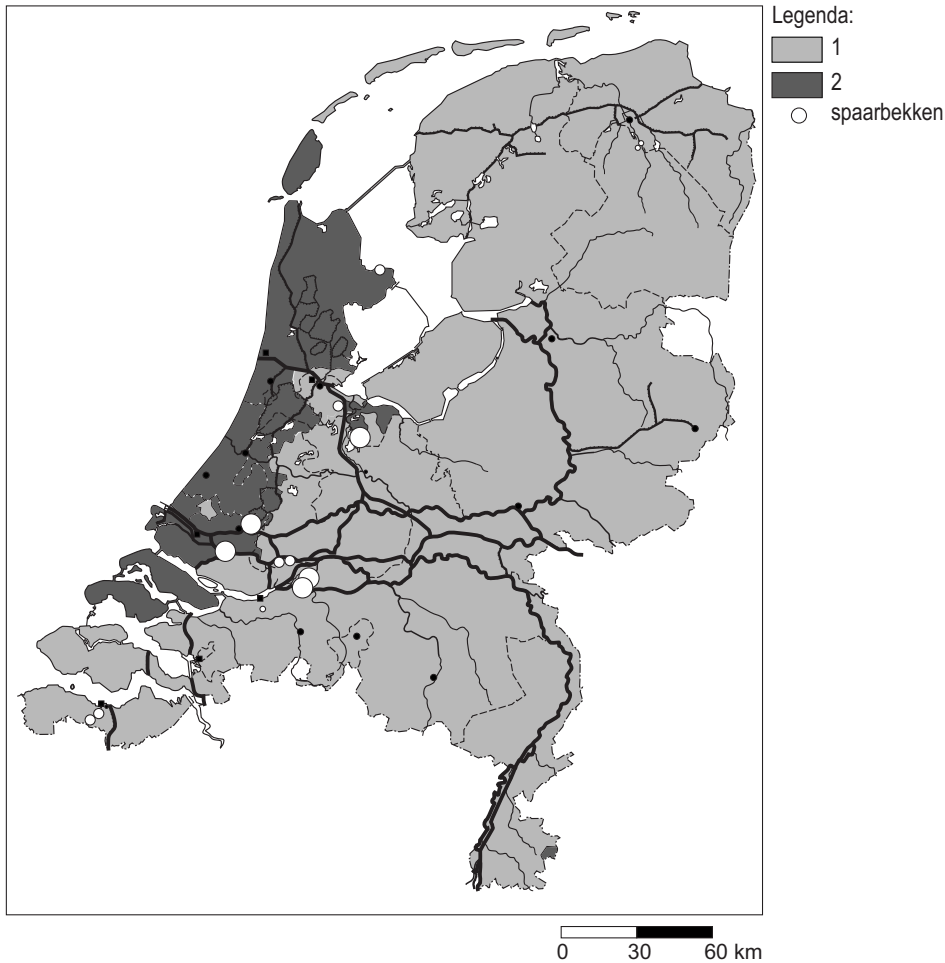
0 60 120 km

- 2p 16 Naar aanleiding van bron 20 worden drie uitspraken gedaan.
→ Geef bij elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

	juist	onjuist
De letter X op de kaart in bron 20 staat in de bovenloop van de rivier.		
De grens tussen twee stroomgebieden noemen we een waterscheiding.		
Op de kaart van bron 20 is te zien dat de Maas het grootste stroomgebied heeft.		

bron 21

Herkomst van het drinkwater in Nederland naar belangrijkste bron en de ligging van spaarbekkens

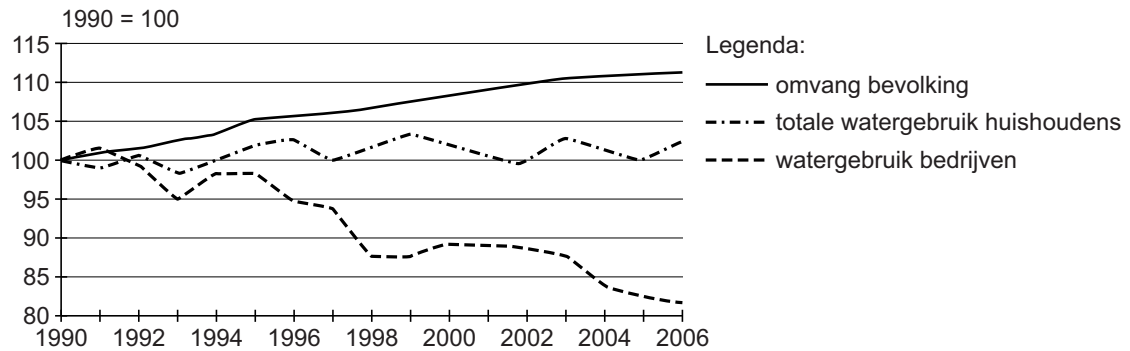
- 1p 17 Op de kaart van bron 21 zie je de herkomst van het drinkwater in Nederland. In de legenda zijn twee omschrijvingen vervangen door de cijfers 1 en 2. Achter welke letter staan de juiste omschrijvingen bij de cijfers uit de legenda van bron 21?

	legendacijfer 1	legendacijfer 2
A	drinkwater vooral uit de uiterwaarden	drinkwater vooral uit oppervlaktewater
B	drinkwater vooral uit grondwater	drinkwater vooral uit de uiterwaarden
C	drinkwater vooral uit grondwater	drinkwater vooral uit oppervlaktewater
D	drinkwater vooral uit oppervlaktewater	drinkwater vooral uit grondwater

- 1p 18 Op de kaart van bron 21 is een aantal spaarbekkens aangegeven. Wat is de belangrijkste functie van deze spaarbekkens?
- A het opslaan van irrigatiewater voor de landbouw
 - B het opslaan van water voor gebruik door elektriciteitscentrales
 - C het opslaan van water voor drinkwaterproductie
 - D het opslaan van vervuild water afkomstig uit de industrie

bron 22

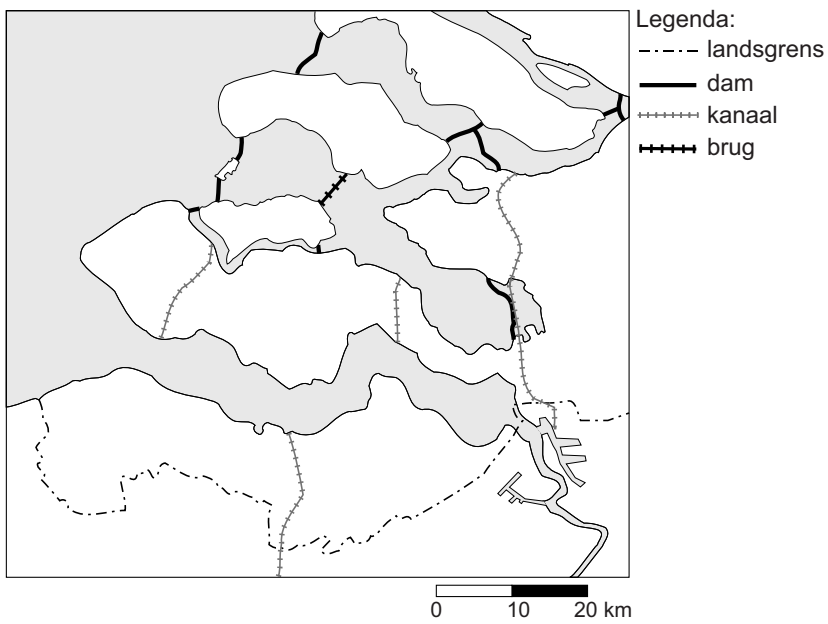
Ontwikkeling gebruik leidingwater en Nederlandse bevolking, 1990 – 2006

- 2p 19 In de aardrijkskundeles bestuderen drie leerlingen de grafiek van bron 22. Ze doen er ieder een uitspraak over.
- Geef van elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

	juist	onjuist
Het totale watergebruik door huishoudens in Nederland is tussen 1990 en 2006 met ruim tien procent toegenomen.		
De omvang van de bevolking is tussen 1990 en 2006 meer toegenomen dan het totale watergebruik door huishoudens.		
Bedrijven zijn tussen 1990 en 2006 minder leidingwater gaan gebruiken.		

bron 23
Dammen in Zuidwest-Nederland

1p 20 Zie bron 23.
Na de watersnoodramp in 1953 werden onder andere de Haringvlietdam en de Brouwersdam gebouwd. De Westerschelde en de Nieuwe Waterweg werden niet met een vaste dam afgesloten.
→ Noem de reden hiervoor.

De reden is

.....

bron 24

Ruimte voor de rivier

Legenda:

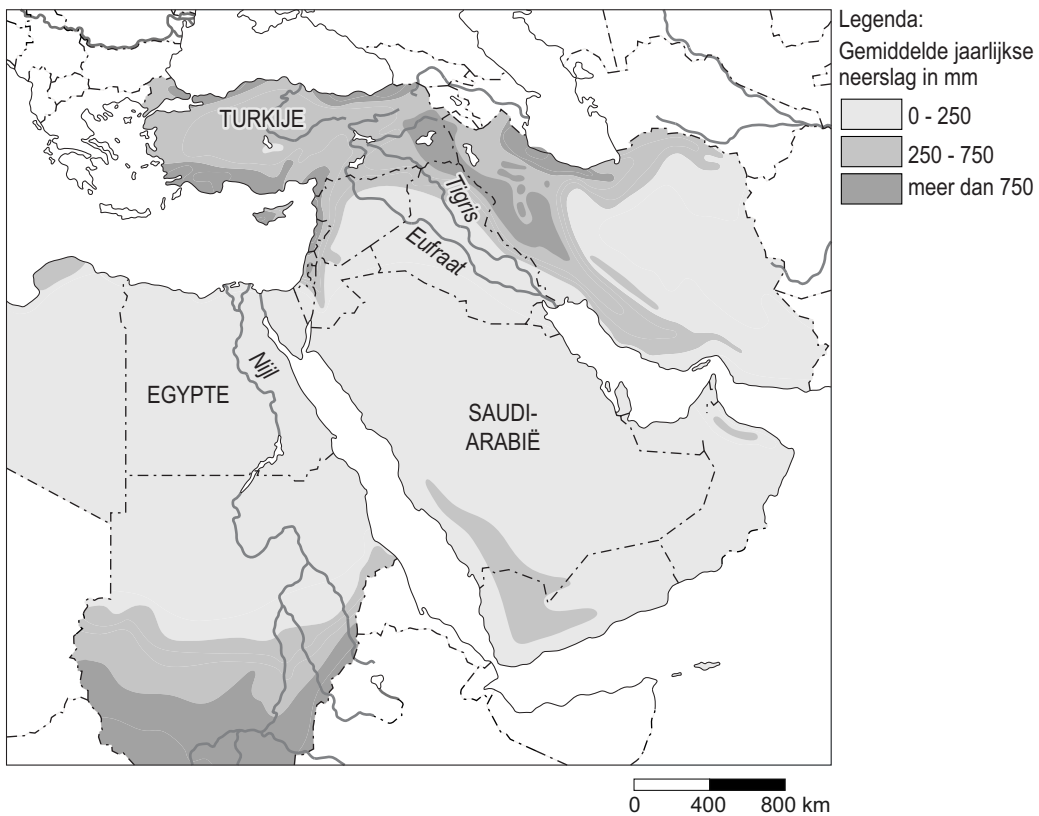
- Uiterwaardvergraving
- Dijkverlegging
- ⊗ Obstakelverwijdering

0 12 24 km

- 1p 21 Op de kaart in bron 24 is te zien dat langs de rivieren op een aantal plaatsen de uiterwaarden worden afgegraven. Er worden drie uitspraken gedaan over deze afgravingen.
- Uitspraak 1: Bij uiterwaardafraving wordt het gebied tussen de zomerdijk en de winterdijk verlaagd.
- Uitspraak 2: Als de zomerdijken ook worden verlaagd, dan zullen door uiterwaardafraving de uiterwaarden vaker en langer onder water staan.
- Uitspraak 3: Uiterwaardafraving vermindert de veiligheid in het rivierengebied.
- Wat is juist?
- A Alleen uitspraak 1 is juist.
 - B Alleen uitspraak 1 en 2 zijn juist.
 - C Alleen uitspraak 2 en 3 zijn juist.
 - D Alle uitspraken zijn juist.

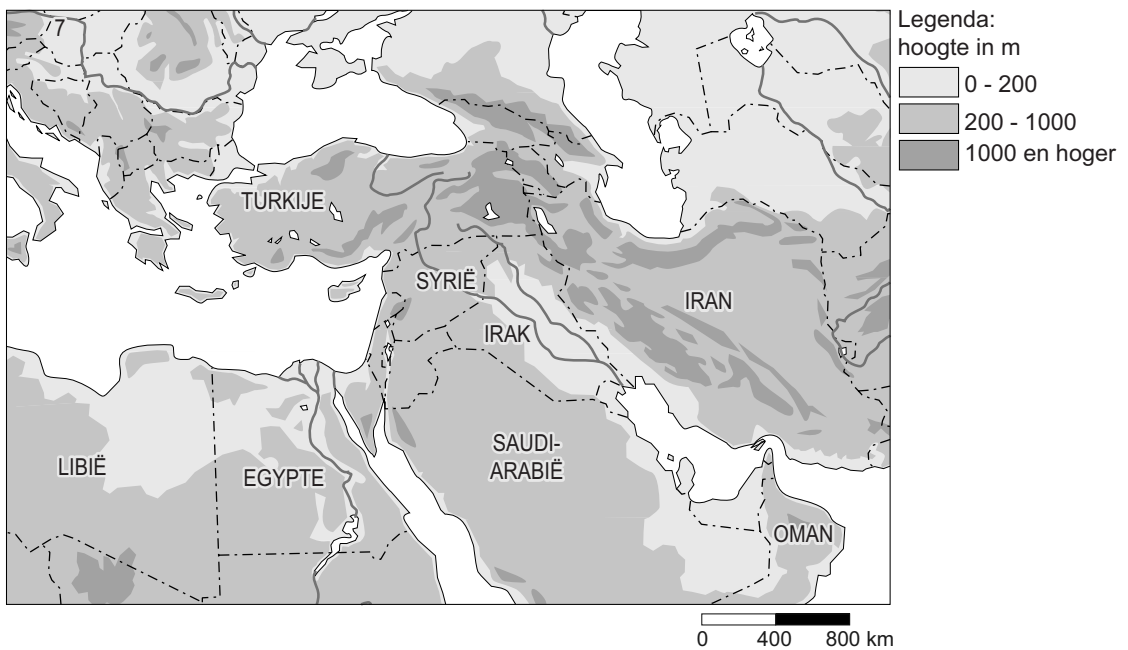
bron 25

Gemiddelde jaarlijkse neerslag in het Midden-Oosten

bron 26

Reliëf in het Midden-Oosten

- 2p **22** Bekijk de kaarten in bron 25 en bron 26.
→ Vul in onderstaande tekst over de rivier de Eufraat de twee juiste begrippen in.
Kies uit de volgende begrippen: gemengde rivier, regenrivier, het voorjaar, de winter.

De Eufraat is een

.....

De bovenloop van deze rivier zal in

.....

het meeste water afvoeren.

- 2p **23** Water wordt een steeds groter probleem in het Midden-Oosten.
→ Noem twee oorzaken waardoor er in het Midden-Oosten een steeds groter watertekort ontstaat.

oorzaak 1

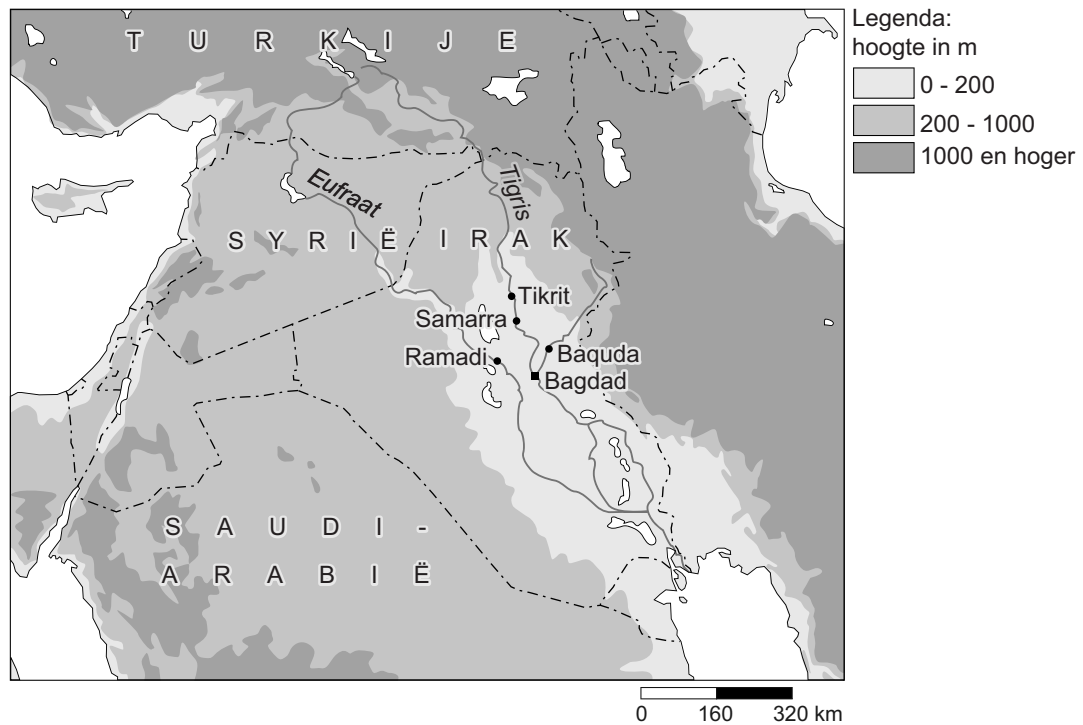
.....

oorzaak 2

.....

bron 27

Deel van het Midden-Oosten met de hoogteligging

- 1p 24 Stel je voor dat een fabriek in de stad Samarra (zie bron 27) giftige stoffen loost in de rivier de Tigris.
Waar zal het rivierwater door deze lozing het meest vervuild zijn?
- A bij Bagdad
 - B bij Baquba
 - C bij Ramadi
 - D bij Tikrit

bron 28

Komkommerweker in een kas in Israël

De kas op de foto, waarin komkommers gekweekt worden, bestaat uit een ijzeren geraamte dat is overdekt met stevig plastic. In een grote ondergrondse opslagplaats verzamelt de komkommerweker water van het dak van zijn kas. Hij pompt dat water op naar een tank die op een verhoging staat. Van daaruit worden de komkommers met een druppelirrigatiesysteem bevoeid.

2p **25** In de tekst van bron 28 worden twee voorbeelden gegeven van duurzaam watergebruik.

→ Geef deze twee voorbeelden van duurzaam watergebruik.

voorbeeld 1

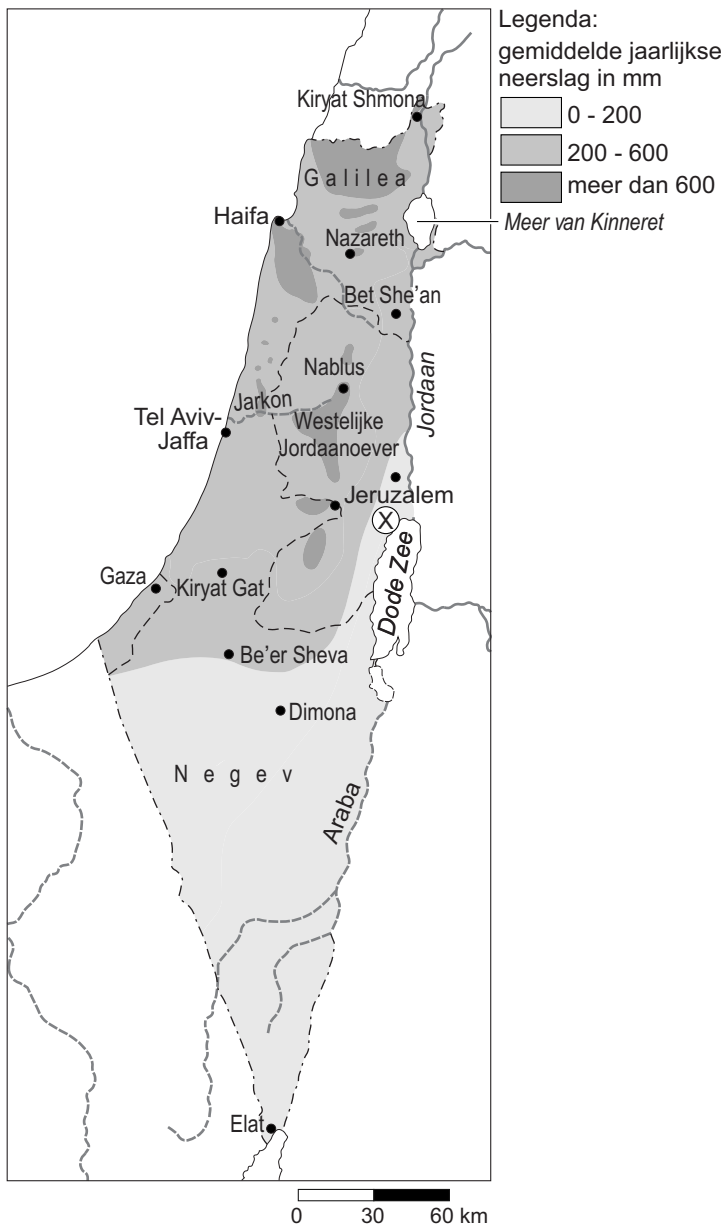
.....

voorbeeld 2

.....

bron 29

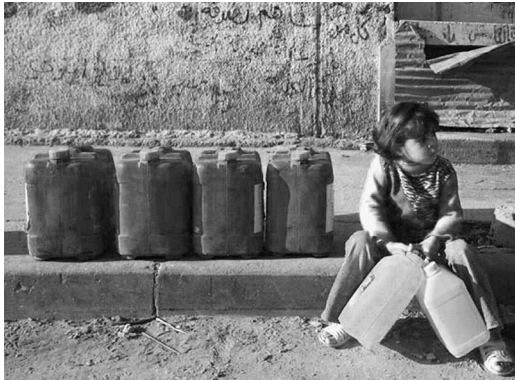
Gemiddelde jaarlijkse neerslag in Israël/Palestina

bron 30

Tekst

De mensen in het dorp wonen eenvoudig en beschikken niet over een waterleiding. Veel gezinnen zijn aangewezen op een put vlak buiten het dorp. Ze komen met lege jerrycans en halen het water van heel diep. Het waterpeil van de dorpsput staat al een paar maanden heel erg laag. Volgens sommige bewoners komt dat omdat er een kilometer verderop een put van honderden meters diep is geslagen om de mensen boven op de heuvel van water te voorzien.

- 1p 26 Bekijk bron 29 en lees bron 30 over de watervoorziening in een dorp bij Jeruzalem.

De daling van de grondwaterstand door het winnen van water uit nieuwe putten in de omgeving is niet de enige oorzaak voor het droogvallen van de put in het dorp.

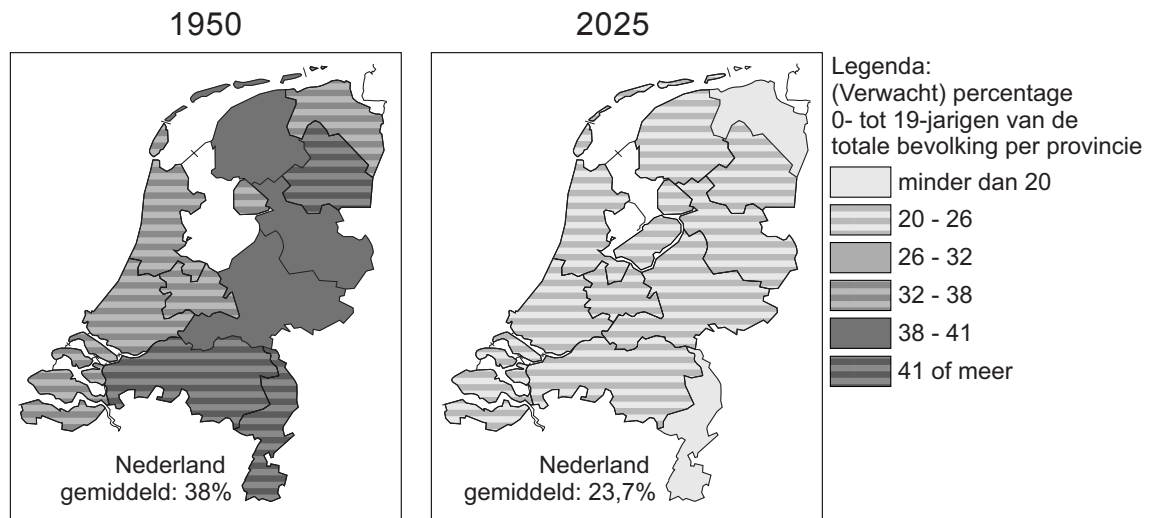
Wat is een andere oorzaak voor het droogvallen van de put?

- A De dichte begroeiing op de hellingen neemt veel water op.
- B De doorlatendheid van de grond is toegenomen door ontbossing.
- C Door het droge klimaat wordt het grondwater maar langzaam aangevuld.

Bevolking en ruimte

bron 31

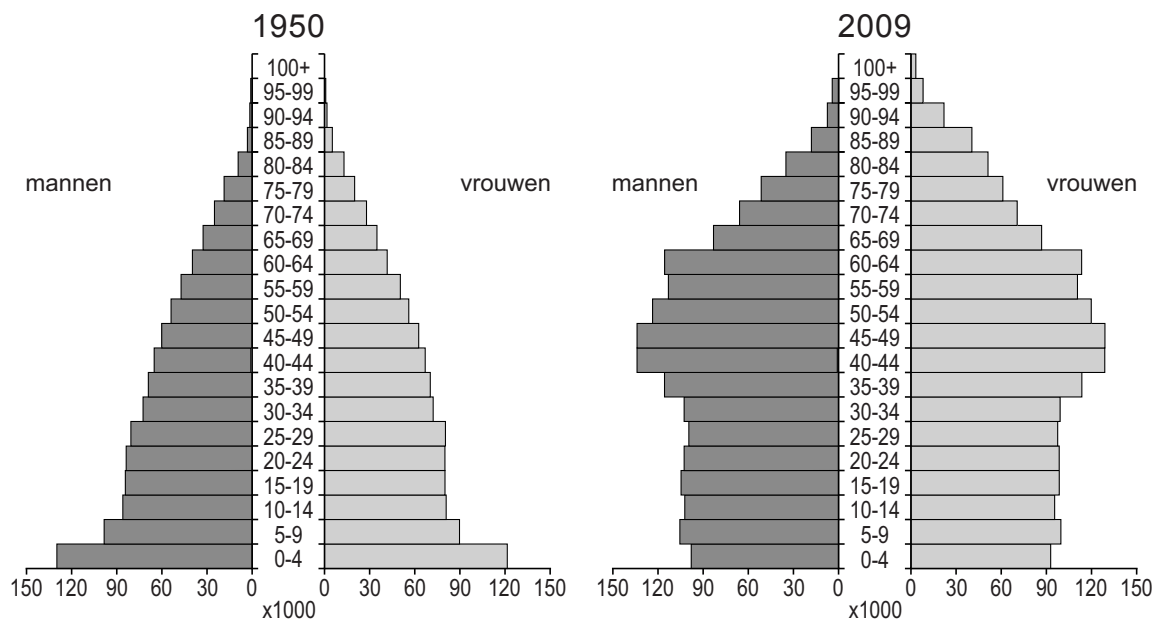
Percentage 0- tot 19-jarigen per provincie, 1950 en 2025

- 1p 27 Op de kaarten van bron 31 is het (verwachte) percentage van de 0- tot 19-jarigen per provincie weergegeven. In welke provincie is de ontgroening tussen 1950 en 2025 volgens bron 31 het grootst?
- A Flevoland
 - B Limburg
 - C Overijssel
 - D Zeeland

bron 32

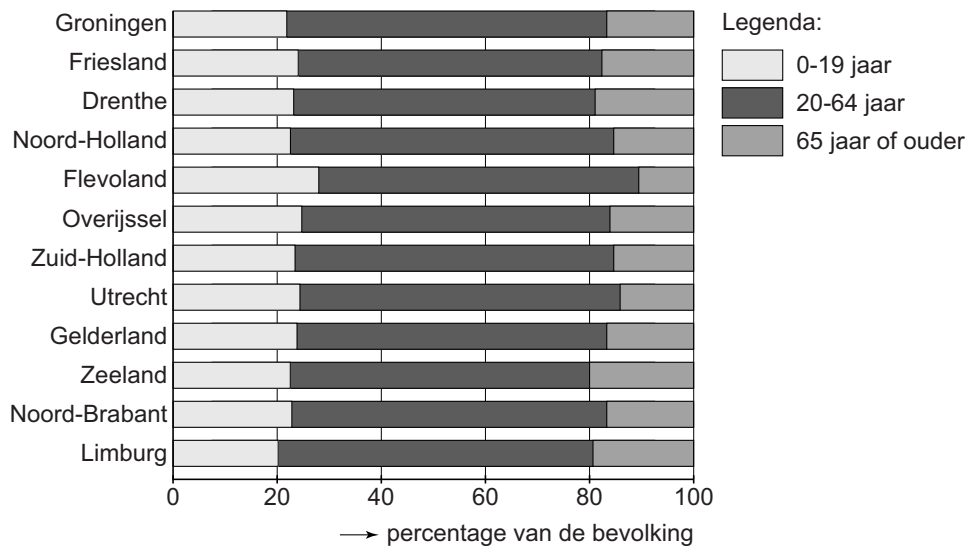
Leeftijdsopbouw in Nederland in 1950 en in 2009

- 1p 28 In bron 32 zie je dat de leeftijdsopbouw in Nederland in 2009 niet gelijk is aan die van 1950. Er worden drie uitspraken gedaan over de verschillen.
- Uitspraak 1: In 2009 werden er meer kinderen geboren dan in 1950.
- Uitspraak 2: In 2009 is het aantal 65-plussers groter dan in 1950.
- Uitspraak 3: In zowel 1950 als in 2009 zijn er meer vrouwen dan mannen bij de 65-plussers.
- Wat is juist?
- A Alleen uitspraak 1 is juist.
 - B Alleen uitspraak 1 en 2 zijn juist.
 - C Alleen uitspraak 2 en 3 zijn juist.
 - D Alle uitspraken zijn juist.

bron 33

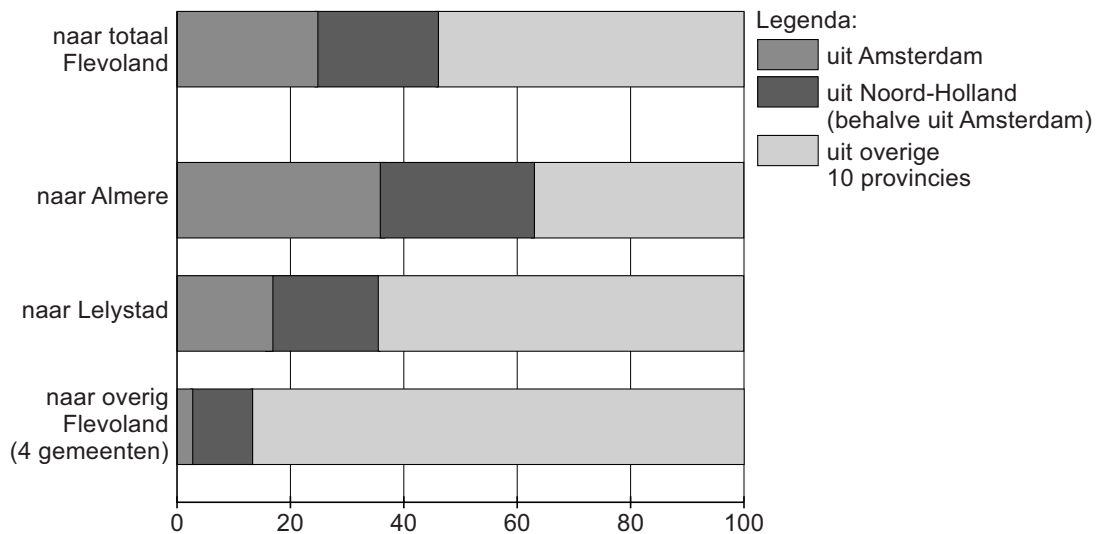
Leeftijdsopbouw naar leeftijd per provincie, 2012

- 1p 29 In welke twee provincies is de vergrijzing in 2012 het grootst volgens bron 33?
- A Groningen en Friesland
 - B Overijssel en Noord-Holland
 - C Utrecht en Flevoland
 - D Zeeland en Limburg

bron 34

Herkomst van verhuisde personen naar Flevoland, 1996 – 2011

bron 35

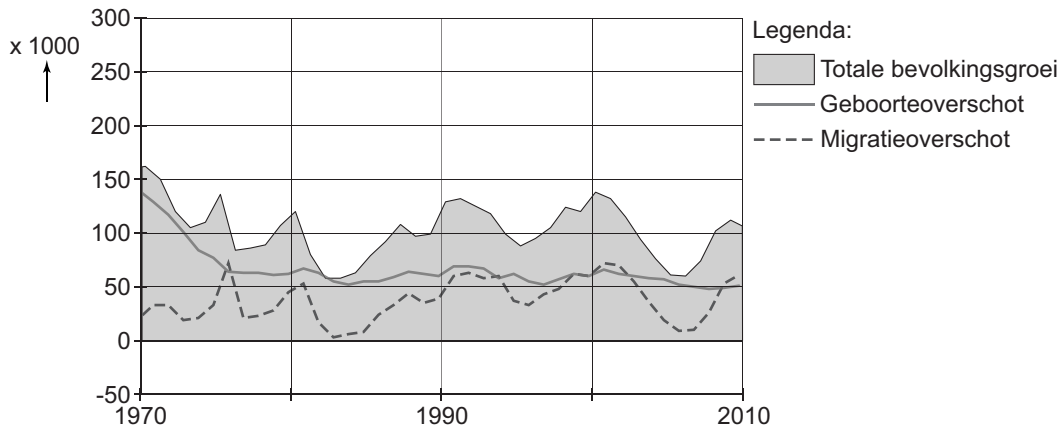
Veel inwoners uit Amsterdam verhuisden naar Flevoland

De grootste verhuisstroom naar Flevoland kwam vanuit de provincie Noord-Holland, vooral uit Amsterdam. Van de 233.000 personen die zich in de periode 1996 – 2011 van buiten Flevoland in Flevoland vestigden, is één op de vier afkomstig uit de hoofdstad.

1p 30 Bekijk bron 34 en lees bron 35.

Wat was de belangrijkste reden dat veel inwoners van Amsterdam naar Flevoland verhuisden?

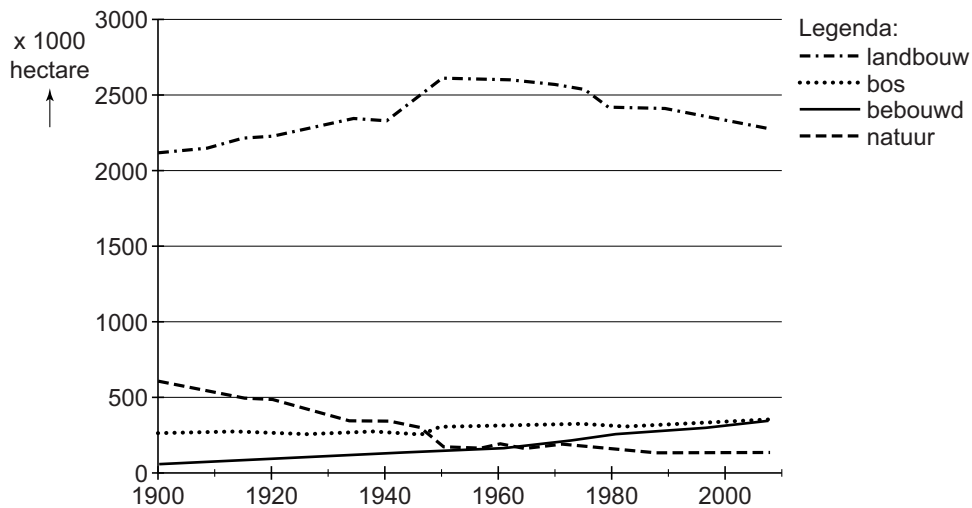
- A Er waren meer banen in Flevoland.
- B Er waren meer betaalbare, ruime woningen met een tuin in Flevoland.
- C Er waren meer scholingsmogelijkheden in Flevoland.
- D Er waren meer voorzieningen in Flevoland, zoals winkels en musea.

bron 36**Bevolkingsgroei in Nederland, 1970 – 2010**

- 2p 31 Drie leerlingen doen ieder een uitspraak over de grafiek van bron 36.
 → Geef bij elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

	juist	onjuist
De totale bevolkingsgroei is de som van het geboorteoverschot en het migratieoverschot.		
Het geboorteoverschot en het migratieoverschot zijn in de periode 1970 – 2010 sterk gedaald.		
In 2005 groeide de Nederlandse bevolking meer door het geboorteoverschot dan door het migratieoverschot.		

- 1p 32 Vanaf 1950 kwamen er in bepaalde periodes grote groepen immigranten naar Nederland. Ze waren onder andere afkomstig uit, in alfabetische volgorde, Indonesië, Marokko, Suriname en Turkije.
 Uit welk van de genoemde landen kwam de eerste groep immigranten?
- A Indonesië
 - B Marokko
 - C Suriname
 - D Turkije

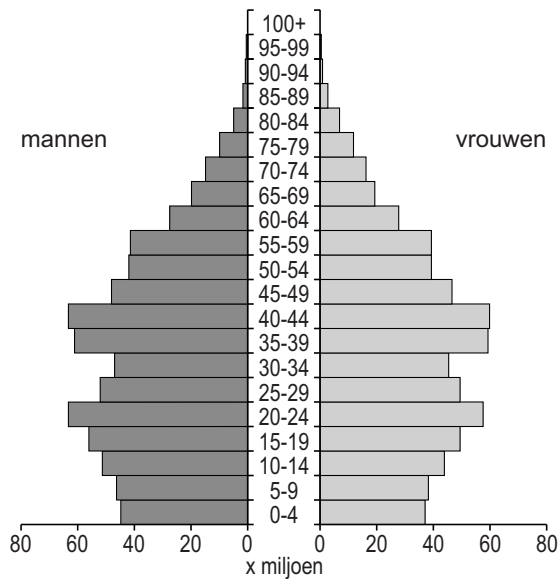
bron 37**Bodemgebruik Nederland 1900 – 2007**

- 2p **33** Het bodemgebruik in Nederland is veranderd in de periode 1900 – 2007 (zie bron 37). Drie leerlingen doen ieder een uitspraak naar aanleiding van bron 37.
 → Geef bij elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

	juist	onjuist
De daling van het bodemgebruik voor natuur is het gevolg van de langere periodes van droogte.		
Het agrarisch bodemgebruik is na 1950 vooral gedaald door toenemend bodemgebruik voor bebouwing.		
De oppervlakte bebouwing is in de periode 1970 – 1990 gestegen door de suburbanisatie.		

bron 38

Leeftijdsvdiagram van China in 2010

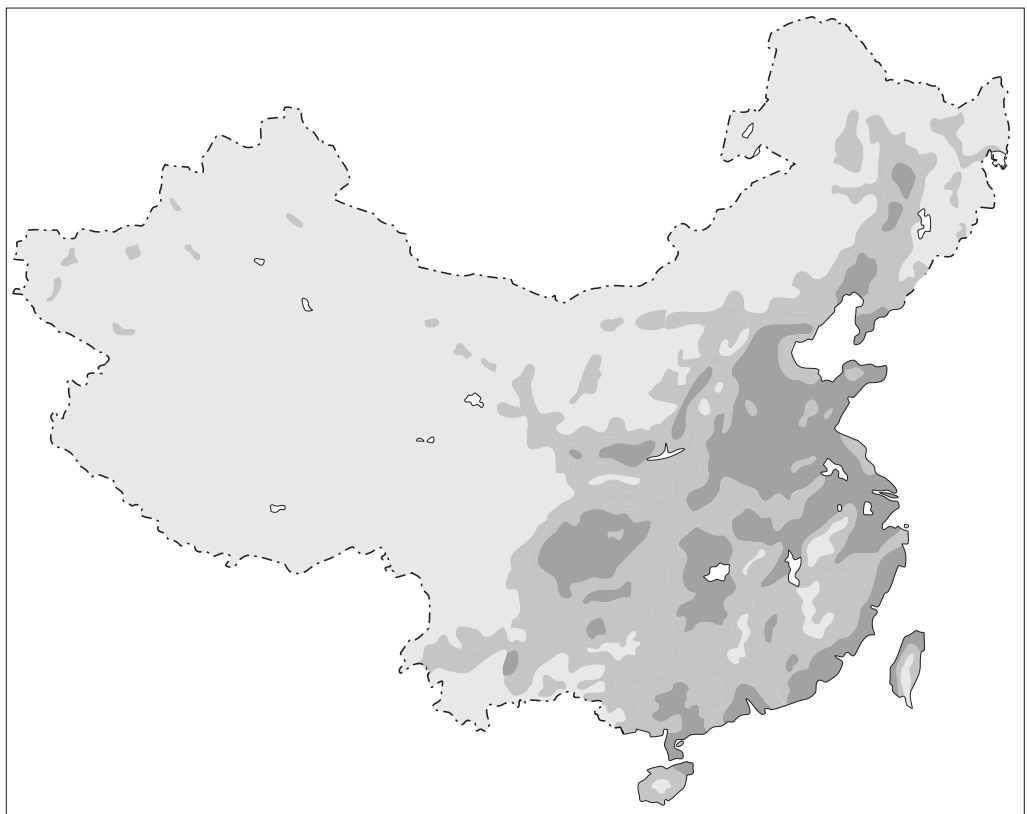

- 1p 34 Naar aanleiding van het leeftijdsdiagram van China in 2010 (bron 38) worden twee uitspraken gedaan.
→ Geef bij elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

	juist	onjuist
Er zijn meer jongens dan meisjes in de leeftijdsgroep 0-10 jaar.		
De vergrijzing zal de komende jaren toenemen.		

bron 39

Bevolkingsdichtheid China

Legenda:
Inwoners per km²

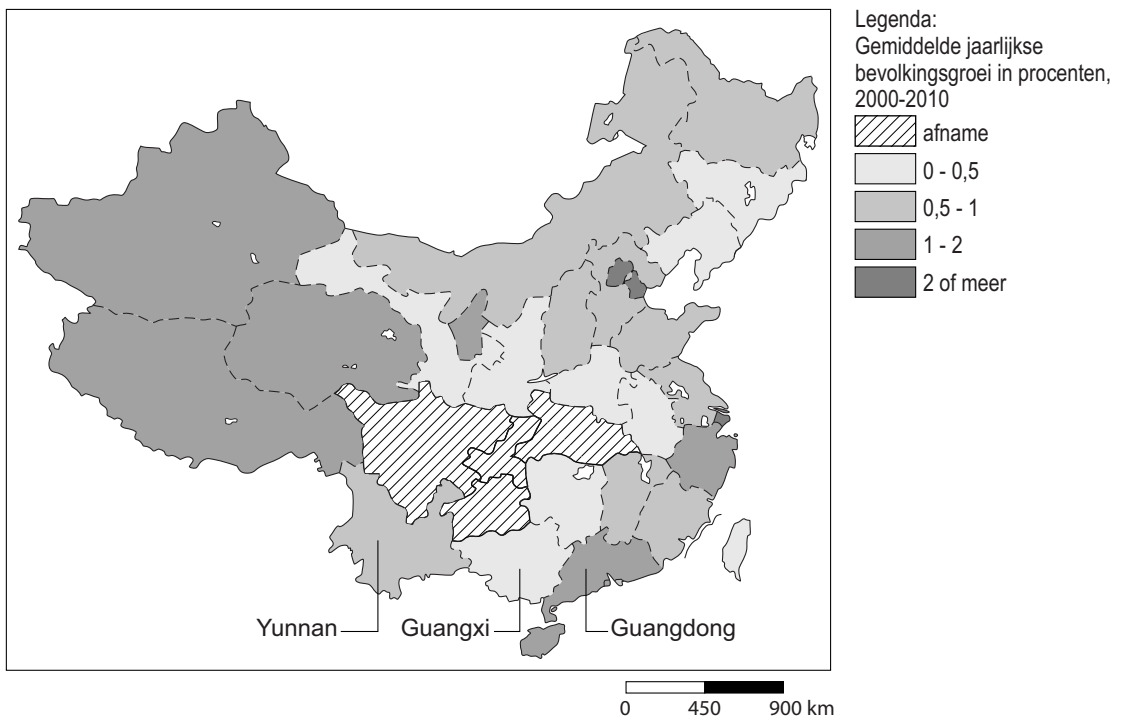
0 - 50 50 - 200 meer dan 200

0 450 900 km

- 1p **35** Op de kaart van bron 39 zie je dat sommige gebieden in China dichtbevolkt zijn en sommige gebieden dunbevolkt. Wat is hiervan een oorzaak?
- A Het oosten van China heeft veel meer werkgelegenheid dan het westen.
 - B Het oosten van China heeft veel minder landbouwgronden dan het westen.
 - C Het westen van China heeft een beter klimaat om in te wonen dan het oosten.
 - D Het westen van China trekt veel meer toeristen dan het oosten.
- 1p **36** Veel boeren in China verhuisden naar de steden. Wat is de belangrijkste reden dat steeds meer boeren van het platteland naar de steden trekken?
- A De veiligheid voor hun gezin is er groter.
 - B De boeren kunnen daar een hogere opleiding volgen.
 - C Er was veel werkgelegenheid in de industrie.
 - D Er zijn grotere en goedkopere woningen beschikbaar.

bron 40

Gemiddelde jaarlijks bevolkingsgroei per provincie in China, 2000 – 2010

1p 37 Zie bron 40.

In welke provincie zal het bevolkingsaantal in de periode 2000 – 2010 het meest gegroeid zijn door de vestiging van binnenlandse migranten?

- A Yunnan
- B Guangxi
- C Guangdong

bron 41**Snelle verstedelijking in China**

In 1980 had China 51 steden met meer dan een half miljoen inwoners. De verwachting is dat er in 2025 meer dan 300 steden met minstens een half miljoen inwoners zullen zijn. In 1980 woonde 19 procent van de Chinezen in steden en de verwachting is dat dit in 2025 zal oplopen tot 59 procent.

- 1p 38 Lees de tekst van bron 41.
Wat is de belangrijkste oorzaak van deze snelle verstedelijking in China sinds 1980?
- A de eenkindpolitiek
 - B de snelle industrialisatie
 - C het goede openbaar vervoer
 - D het tekort aan landbouwgronden

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

bron 42
Krantenartikel

Milieu in China: de grote sprong achterwaarts
Donderdag 23 augustus 2007.
Zestien van de twintig meest vervuilde steden ter wereld liggen in China.
Luchtvervuiling is er één van de grootste problemen.

- 2p 39 Lees de tekst in bron 42.
→ Noem naar aanleiding van de tekst in bron 42 twee belangrijke oorzaken van de vervuilde lucht in veel Chinese steden.

oorzaak 1

.....

oorzaak 2

.....

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.